

IRODALOM.

A társadalmi gazdaságtan elemei. Irta: **Dr. Földes Béla.** Második átdolgozott kiadás. Budapest 1898. Az Eggenberger-féle könyvkereskedés kiadása.

Földes Béla a nemzetgazdaság- és pénzügytan tanára a budapesti egyetemen s egyik legjelentékenyebb művelője szaktudományának. Uj könyve, a nemzetgazdaságtan egész körét felölelő nagy művének első kötete aránylag rövid idő alatt második, átdolgozott, a tudomány legújabb eredményeivel kiegészített kiadásban jelent meg s ez a ritka tény maga elég bizonyossága értékének. A ki valamely szakkérdés mai állapotáról tájékozást keres benne, az bizalommal veheti kezébe. Lelkiismeretes és avatott vezetőt nyer, a kinek figyelme kiterjed mindenre, a ki a német, angol, francia és olasz szakirodalmat ép oly gondosan szemmel tartja, mint a gyakorlati élet fejleményeit s a ki elméletből és gyakorlatból egyaránt éles elmével, biztos kézzel kiveszi mindazt, a mi az egyes problémák ismertetését elősegíti. Az alapvető fogalmak bő fejtegetése után szerző a termelés, a forgalom, a jövedelem eloszlása, a fogyasztás fontos kérdéseivel, a társadalom-gazdaságtani és a szocialistikus rendszerek történelmével és bírálatával foglalkozik nem csupán széles tudományos látókörrel, hanem gazdag irodalmi segédeszközökkel. Önállóan gondolkodik s önálló rendszerbe tudja önteni roppant nagy anyagát. Könyvét azonban különösen az teszi értékké, hogy helyes érzéssel és bő tudással ismerteti a történelmi fejlődés menetét a szociálgazdasági életben. Sokszor kitér a multra s a modern állapotok alépitményeit, azokat, melyeket az előző nemzedékek raktak le, kutatja és világítja meg s épen ez az érdeme az, melyért itt e gazdaságtörténelmi szakközönlönyben külön és pedig a legnagyobb elismeréssel meg kell róla emlékeznünk. Történelmi adatok és tények a gazdaságtani elméletek és állapotok megvilágításánál már újabb közigazdasági íróink műveiben is előfordulnak, de a mennyiben nem modern statisztikai anyagról van szó, idegen népek és országok régi állapotaiból és multjából meritvék. Nálunk Földes Béla az első, a ki magyar gazdaságtörténet, e gyermek-

korát élő, egyik legifjabb tudományszakunk eredményeit bevitte a közgazdasági irodalomba. Ezt megtette már a jelen kötet első kiadásában s még nagyobb mértékben teszi most, midőn a közönség érdeklődésének s elismerésének bizonyítékképpen a kötetet átdolgozva és kiegészítve másodizben bocsáthatja közre. Számba veszi a magyar gazdaságtörténeti irodalom művelőit s kutatásaik és elmékedéseik legfontosabb eredményeit szakavatottan használja fel mindenütt, hol erre alkalom kínálkozik. Ezzel munkája sajátos jelleget és értéket nyer. Előadása tartalmasabbá, színesebbé válik, jobban érdekli a magyar olvasót, mert nem csupán idegen példákkal, külföldi fejleményekkel igazolja gondolkodása eredményeit, elméleti fejtegetéseit, hanem ráutal a hazai viszonyokra s ezzel folyton újat nyújt olvasójának. Az a vezérelve, hogy a közgazdaságtannak az általános emberi és társadalmi fejlemények mellett a különöset, a nemzetit is föl kell vennie vizsgálódásai körébe; mert mint helyesen mondja „a nemzeti élet sajátos alakulása a gazdasági jelenségekben is kifejezésre jut“. E tételnek megfelelően avatottan kiterjeszkedik e jelenségekre s folyton szemmel tartja a magyar gazdaságtörténeti irodalmat, mely bármi szűkkörű ugyan, bármennyire a kezdetlegesség állapotában van, már ma is elég értékes anyagot kínál az olyan modern közgazdasági írónak, a ki értékeket mérlegelni, tanúságait hasznosítani tudja. Földes Béla, az elsők egyike, a kik már valami huszonöt évvel ezelőtt a gazdaságtörténet művelésére, kutatóinak összegyűjtésére, anyagának feldolgozására buzditották a magyar történetírást, teljes tudatában van a gazdaságtörténet rendkívüli becsének s föl van szerelve mindazon tudományos segédeszközzel, melyek a gazdaságtörténeti anyagnak a modern közgazdaságtan céljaira való eredményes felhasználásához szükségesek. Használta is a magyar anyagot s lehetőleg bevitte a magyar gazdaságtörténetet a gazdaságtanba. Egy-egy ilyen magyar adat bevonásával általános fejtegetései egészen más szint nyerne, műve magyarosabb, nemzetibb alakot ölt s közelebbi kapcsolatba lép olvasója gondolatvilágával. Egyelőre természetesen még nem sok az, a mit Földes a magyar gazdaságtörténelemből akár csak adatok dolgában készen kaphat, a mi valamely elméletének, némely következtetésének szilárd alapjául szolgálhat. Nem is marad tisztán a gazdaságtörténetészek körében, hanem kiterjeszti figyelmét a magyar történetírára általában s nem egy korjellemző adatot merit belőlök, a mi művének kedvező összbenyomását tetemesen fokozza. Mindenesetre Földes az, a ki először viszi be a magyar gazdaságtörténetet a magyar közgazdaságtanba s ezzel olyan példát adott, mely ellenállhatatlanul hatni fog mindazokra, a kik ezt a tudományszakot művelik. Most már ők sem térhetnek ki a magyar gazdaság- és művelődéstörténet tanulmányozása s tanúságainak

kellő értékesítése elől. Földes megjelölte nekik az utat, melyen haladniok kell; ha olyan könyveket nem akarnak írni, a melyek csak nyelvre magyarok, de máskülönben teljesen távol állanak a magyar közszellemtől s épen ez okból tudományosan is meglehetősen csekély befolyást gyakorolnak reá. Nemzeti gazdaságtan csak ott fejlődhetik, a hol szoros kapcsolatban áll a nemzet egész tudományos és szellemi életével s Földes Béla ennek nemcsak tudatában van, hanem új művében komolyan és sikerrel igyekszik ezt a czélt elérni. A jelen munka méltatása kívül esik ugyan e folyóirat körén, de abbéli érdeméről, hogy a magyar gazdaságtörténet eredményeit kellően értékesíti, elismeréssel kell megemlékeznünk.

A. I.

A Csanád-egyházmegyei plébániák története. Irta: dr. Szentkláray Jenő kanonok. Első kötet. Temesvár. Csanád-egyházmegyei könyvnyomda. 1898.

Délmagyarország jeles történésze, Szentkláray Jenő Dessewffy Sándor csanádi püspök megbízásából az ősrégi csanádi egyházmegye történetének kimerítő megírásába fogott. Az igen nagy méretekben tervezett vállalat első kötete, mely az egyes plébániák multját kezdi ismertetni, 740 oldalon nemrég jelent meg. Szerző betűrendben tárgyalja az egyes plébániák és fiókjaik történetét s az első kötetben még csak Csanádig jutott. Főfeladata természetesen mindenütt, a kath. plébánia, iskola s általában azon intézmények történetét megvilágítani, melyek a hitélet fentartására és fejlesztésére szolgálnak. Csakhogy ezt a feladatot szerző olyan széles látkörrel és ismerettel oldja meg, hogy sokkal többet ad, mint a mennyit a czim után várhatni s műve nem egyedül egyháztörténelmi, hanem gazdaságtörténelmi szempontból is a legnagyobb mértékben megérdemli a figyelmet. Tulajdonképen nem a plébániák és főkegyházak történetét nyújtja, ámbár természetesen erre is kiterjeszkedik. A valóságban összegyűjti az illető községek egész multjára vonatkozó anyagot, s minden egyes községnek lehető kikerekített s vonzóan előadott történetét beszéli el. A községek története pedig első sorban gazdaság- és művelődéstörténet. Szerző ennek kellő tudatában van s műve azon községekre, melyek a nagy csanádi egyházmegye kötelékébe tartoznak, a gazdaságtörténet szempontjából elsőrangú fontosságra és értékre tarthat számot. Egyetlen egy község multjának rajzánál sem mellőzi a gazdaságtörténet anyagot, melyet kiadott és kiadatlan kútfőkből dicséretes buzgalommal és avatottsággal gyűjt össze. Sőt néhol a község gazdasági állapotáról, a természéről, a marhaállományról, a határról, a község külső kinézéséről, lakóházairól, gazdasági épületeiről, (templomról, paplakról, iskoláról mindenütt) általában a nép gazdasági, felekezeti, nemzetségi viszonyairól is eleven képet rajzol. De különösen a másfél száza óta telepítések s ezzel a modern